Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет порт, „Ямде лий“ редакций

ЙОЧА-ШАМЫЧ, КАНИКУЛЫМ ВЕСЕЛАН ЭРТАРЫЗА!

Пионерка-шамыч—Антонова Капа ден Золина Нина „Большевик“ колхозын (Йошкар-Олинский район) пӱя серыштыже.

Отрядлан идалык мучко пашам ыштыман

Школлаште I—II — III класслаште тунемше йоча-шамычым 20 майыштак каникулыш колтымо. Ынде IV—V—VI — VII-ше класслаште испытаний пытен, нунат канаш каеныт. Каникул жапыште сайын канеда гын, вийым шуко поген кертыда, а 1-ше сентябрь гыч адак у вий дене сайын тунемаш тӱҥалыда.

Каникул годым канышым кузе органи-зоватлыман? Южо вожатый - шамыч кеҥеж жапыште пионер пашам кузе ыштышаш нерген огыт шинче. Кеҥежым

пионер отряд пашам ыштыман огыл манын, йоҥылыш шонышо - шамычат улыт.

Те, йоча-шамыч, кеҥеж жапыште пеш шуко интересный да сай пашам ыштен кертыда.

Мемнан республикыште ятыр кугу да тыгыде эҥер-шамыч йогат. Але чыла эҥерым изучатлен шуктымо огыл. Пионерский отряд эҥер вӱдын йогымыжым, сержым, тушто илыше кол-шамычым наблюдатлен кертеш. Адак колхозник-шамычлан водоемым ышташ полшен кертыда. Чодраш каеда гын, кайык-шамычым наблюдатлаш, растенийым изучатлаш оҥай. Шкендан олан, районын, селан исторический верлашкыже, музейышке экскурсий дене каяш лиеш. Чодрашке понго поген, тӱрлӧ саскам поган прогулкыш каяшыже могай сай! Насекомый-шамыч дене коллекцийым ышташ, тӱрлӧ растений дене гербарийым ышташ, колым кучаш, футбольный, волейбольный соревнованийым эртараш, походым, военный модышым, оборонно - физкультурный значок-шамычлан нормо сдатлымашым организоватлаш лиеш.

Тыгак отряд шуко тӱрлӧ моло пашам ыштен кертеш. Но шуко отряд-шамыч тидым огыт ыште. Кеҥеж жапыште отрядшат шалана. Йоча-шамыч шыже марте посна-посна коштыт. Тыгай шотым йӧршынак пытарыман. Отряд идалык мучко пашам ыштыман.

Веселан канаш тӱҥалыт

Коля Рябинин.

Рябинин Коля тений 7-ше классым сайын тунемын пытарыш. Ынде тудо йолташ-шамычше дене пырля кеҥеж каникулым культурно эртараш планым ыштен.

Коля активный общественник. Йоча-шамыч коклаште тале организатор.

Яра жапше годым вий шутымыжо семын колхозлан полша. Колхозын имне-шамычыштым олыкыш пукшаш коштыкта, ончаш полша.

— Кеҥеж каникулым моштен эртарена гын, шушаш тунемме ийым у вий дене вашлийына,—манеш Коля. **Загайнов Вася.**

Кужмарий НСШ,
Роҥгинский район.

Тачысе номер газетыште ме Йошкар-Ола 6 шо номеран школа пеленсе форпостын кеҥежым ыштышаш паша планжым печатлена. Яллаксе форпостлаште вес тӱрлӧ планат лийын кертеш. Нунын тӱҥ пашашт колхозлан полшымаш лийшаш.

Форпостышто илыш весела

Каникул жаплан мемнан 6-шо номеран средний школа пелен форпостым организоватлыме. Форпостышко Пушкин урем, Чернышевский да Комсомольский уремыште илыше йоча-шамыч—чылаже 154 еҥ ушнат. Таче кастене 6 часлан открытие лиеш. Открытийышке чыла йоча-шамыч да родитель-шамыч толыт. 6-шо номеран школысо старший вожатый форпостын ончыклык ыштышаш пашаже нерген беседым ышта. Тидын деч вара мурымаш, танцоватлымаш, модмаш лиеш.

Марахтанова Марюся,
Форпостын старший вожатыйже.

Беседа лиеш

План почеш мемнан форпостышто кажне арняште тӱрлӧ тема дене беседа лийшаш. Лишыл жапыште Йошкар Армий, вождь-шамыч нерген беседа эртаралтеш. Умбакыже Николай Островскийын, А. М. Горькийын илышышт да творческий пашашт нерген, адак йоча-шамычым интересоватлыше моло тема денат беседым эртараш шонена.

Васянин Юра.

Костерым ылыжтена

Авиаций кечын ме олыкышко, Изи-Какшанын шола серышкыже каена. Тыште летчик, парашютист-шамычым уналыкеш ӱжына.

Костерым ылыжтена!

Кызыт ме костерлан летчик, парашютист - шамыч нерген почеламут, муро-шамычым ямдылена. 2-шо ден 4-ше отряд мемнан элысе герой летчик-шамыч нерген альбомым ямдылат. Тиде альбомым мемнан костерыште беседым эртарыше летчиклан пӧлеклаш шонена.

Вожатый **Чернова Валя.**

Прогулкыш кошташыже могай сай!

8 июньышто музыкальный школа деран погынышна да ола деч 3 километр ӧрдыжкӧ Ошла эҥер деке кол кучаш прогулкыш каяш тарванышна. Кажнын кидыштышт кол кучаш эҥыр воштыр. Пеленна киндым, пареҥгым, шинчалым, котелокым налын улына.

Корныштo тӱрлы жымат мутланен, воштылын ошкылна. Час жап гыч Ошла эҥер деке миен шуна. Эн ончычак костерым ылыжтен, чайым шолтышна, пареҥгым кӱктышна да кочна. Вара колым эҥыраш тӱҥална. Ийгече мардежанлан лийын, колым шукак кучен ыжна керт. Колым кучымек, волейбол дене модна, пеледышым погышна. Тыге ме явдар южышто веселан канен улына.

Прадедова Регина,
Васянина Зоя.

Тунемме ий пытен. Пиалан йоча-шамыч каникулым веселан эртарат. Снимкыште: Йошкар-Ола 6-шо номеран школын 1-2-3 класслаштыже тунемше-шамыч (шола гыч пурлашке) Клиновицкая Лида, Дмитриева Ната, Дмитриев Николай, Пирогов Алик да Пирогова Лия—чодра воктене.
Фото М. Чуршуковын.

53

И. С. Хохлов йолташым РСФСР Калык Комиссар-шамыч Совет Председательлан утвердитлыме нерген

Российский Советский Федеративный Социалистический Республикын Верховный Советше ПУНЧАЛЕШ:

Иван Сергеевич **Хохлов** йолташым РСФСР Калык Комиссар-шамыч Совет Председательлан утвердитлаш.

РСФСР Верховный Совет Президиум Председатель А. БАДАЕВ.

РСФСР Верховный Совет Президиум Секретарь П. БАХМУРОВ.

Москва, Кремль. 1940 ий 2 июнь.

1-й созыв РСФСР Верховный Советын Кумышо Сессийже шке пашажым пытарен

1 июньышто РСФСР Верховный Советын заседаний залыштыже, Кремльыште, 1-й созыв РСФСР Верховный Совет Кумышо Сессийын визымше заседанийже лийын. Ончычшаш паша радамыште — 1940 ийлан РСФСР государственный бюджетым утверждатлымаш.

Сессий 1940 ийлан РСФСР-н Государственный бюджетым единогласно утвердитлен. Сессий мемнан Марийский республикын бюджетшым — 101.869 тӱжем тенгем утвердитлен.

Перерыв деч вара Автономный Советский Социалистический республика-шамычын Конституцийыштым утвердитлыме нерген доклад дене депутат И. Т. Голяков йолташ выступатлен. Тиддеч вара прений лийын.

Верховный Совет Татарский, Башкирский, Бурят-Монгольский, Дагестанский, Кабардино - Балкарский, Калмыцкий, Коми, Крымский, Марийский, Мордовский, Немцев - Поволожья, Северо - Осетинский, Удмуртский, Чечено-Ингушский, Чувашский да Якутский Автономный Советский Социалистический Республика-шамычын Конституцийыштым раздельный голосований дене единогласно утверждатла.

Тиддеч посна Сессий РСФСР Конституцийын 13, 14, 31, 69 да 92-шо статьяже-шамычым вашталтымаш ден ешарымаш нерген законым приниматлен.

РСФСР Верховный Совет РСФСР Калык Комиссар-шамыч Совет Председательын заместительже-шамычлан А. А. Пекшеев йолташ ден А. Н. Сухов йолташым назначитлыме нерген РСФСР Верховный Совет Президиумын Указше-шамычым да тыгак калык комиссар-шамычым назначитлыме нерген РСФСР Верховный Совет Президиумын Указше - шамычым единогласно утверждатла.

РСФСР Верховный Совет И. С. Хохлов йолташым РСФСР Калык Комиссар-шамыч Совет Председательлан утвердитлаш единогласно пунчалеш. Тидын дене сессий шке пашажым пытарен.

Сайын канаш тӱҥалам

Вучымо жап шуо. Ынде сайын канаш гына кодын. Кеҥеж жапым сайын эртарашлан шканем изи планым ыштенам. Мый вием шутымо семын, колхозлан полшаш тӱҥалам. Мутлан, шӱк шудым кӱраш полшен кертам. Адак мый сылнемутан литературым лудаш йӧратем, садланак тидымат планыш пуртенам.

Яра жап годым йолташем-шамыч дене тӱрлӧ у модыш дене модаш тӱҥалына.

Лиза Эштыкова.
Сернурский район, „Марисц" колхоз.

Йошкар-Оласе 1-ше номеран школым похвальный грамота дене тунемын пытарыше-шамыч. Снимкыште: (первый рядыште шола гыч пурлашке): Неволина Клава, Дмитриева Роза, Бажина Люся. Кокымшо рядыште: Казаринова Надя, Полысалова Лида да Санникова Настя.

Фото М. Чуршуковын.

7 июньышто И. В. Мичуринын колымыжлан 5 ий темын

ПРИРОДЫН ВЕЛИКИЙ ПРЕОБРАЗОВАТЕЛЬЖЕ

Луатком ияш ик изи ӱдыр мланде валне эн шолдыра да чот канде тӱсан подснежникым кушташ мечтатлен. Тудо шыжымак кугу, сочный луковицым кӱнчен налын да тошто паркеш, пундыш вуктен шынден. Эр шошымак пундыш воктене прогалина лектын. Изи ӱдыр шке подснежникшым сайын да вашкерак кушшо манын, кечан годым пундыш ӱмбак шинчын, увеличительный янда гоч ырыктен. Ме тиде подснежникын мланде ӱмбалне эн кугу да эн канде улмыжым она пале, но тудо пеш кугу да пеш канде тӱсан кушкын.

Изи ӱдыр подснежник нерген мечтатлен; моло еҥ-шамыч — кӧ розам, кӧ чапле олмапуым, кӧ эше иктаж могай чудесный растенийым кушташ шоненыт. А Козлов олаште (кызыт Мичуринск) илыше кугу да кангарак капан шонго кугыза мемнан родинам, юг гыч Крайный Север марте чапле саданышке савыраш мечтатлен.

Тудым Иван Владимирович Мичурин маныныт. Тудо шкенжын илышыштыже 60 ийжым шке мечтажым шукташлан пуэн. Тиде жапыште тудо шуко ыштен шуктен.

Иван Владимирович Мичурин шке пашажым кустарник дене кушшо изи пӱчкыш мландеш тӱҥалын. Шкеак ешыж дене пырля участокым эрыктен, мландым обрабатыватлен. Эн ончыч тудо тиде участкеш южный сорт грушым, олмапум, персикым да виноградым кушташ ниежеулмаш. Но тудын ыштымыже тунам шотлан толын огыл. Нуно йӱштӧ дене кылмен пытеныт, кеҥежым нунын плодышт шочын огыл. Садлан вес йӧным кычалаш кӱлын.

Мемнан элын средний полосаштыже „китайка" олмапу шочеш. Тудо чот йӱштымат чыта, но олмаже пеш тыгыде, а тамыже — шопо да пешкыде.

И. В. Мичурин.

Мичурин южный „бельфлер" олмапуын, (тудын олмаже пеш тамыле) пыльцаже дене „китайкам" опылитлен. Ик мыняр ий тыршен ыштыме дене Мичурин „бельфлер китайка" у сорт олмапуым куштен. Тудын олмаже „бельфлера" гаяк тамыле, а пушеҥгыже „китайка" гай кугу урожаян да йӱштӧ чытыше лийын.

Дальний Востокышто диких уссурийский груша шочеш. Тудынат плодшо тыгыде да тамле огыл, но тудо шкеже „китайка" семын йӱштым чыта. Тиде грушам Мичурин французский груша— „бере-рояль" („бере-роялын" плодшо кугу, сочный, нежный) дене ушен, „бере зимняя Мичурина" у сорт грушам луктын, тудо йӱштым чыта да кугу, тамыле плодым пуа.

Всесоюзный ял озанлык выставкыште изирак гына пу шеҥге кушкеш. Тудын вычкыж укшышт июнь тазыштак шемалге-розовый сочный плод дене леведалтыныт. Кажне плод 7-8 грамм нелытан улыт. Тиде „Краса Севера" вишня—„винклера белая" да йӱштӧ чытыше „владимирская ранняя" вишне-шамыч, южный черешням потомокшо улыт. „Краса Северам" И. В. Мичурин луктын. Мичуринын Крайний Северлан шке чот йӱштым чытыше вишням лукташ ыштыме пашажат оҥай. Тиде кугу пашам кызыт тудын ученикышт ыштат. Нуно икмыняр ий гыч Красноярск деч северышкыла кугу урожаян, тамыле вишня кушкаш тӱҥалеш, манын ӱшанат.

Мичурин растенийын природыжым (Ч. Дарвинын пашаж дене основыватлен) тунемын налмек, ик растенийын вес растенийым прививатлыме дене йылт у растенийым ышташ лиймым пален налын. Южо растений - шамыч опыленийым ыштыме дене огыт скрещиватлалт. Паренге пеледышын томатын пыльцаже дене опылитлаш гын, тудын гыч нимоат огеш лек. Но томат укшым (куштен, вес вере налын шындаш) паренгышке прививатлаш гын, тыге у растений лиеш: вожыштыжо паренгын клубникше шочеш, а шудын вуйыштыжо, кронештыжо томат кушкеш. Дыня да тыква денат тыгак лиеш. Дыня—южный растений, тудо средний полоса условийыште шочын огеш керт. Ынде ученый велӧ огыл, но колхозник да юннат-шамычат дыным тыквашке прививатлен, нигунам шочдымо верыште душистый дыным куштат.

Мичурин 300 утла у сорт плодоягодный растенийым луктын.

Тиде пашам Мичурин тыршен ыштымыже да настойчивостьшо дене шуктен.

Мичурин пашам эре калыклан ыштен. Но Советский власть лиймеке иже тудын пашаже — калык паша лийын. Колымыж деч изиш ончыч Иван Владимирович Сталин йолташлан тыге возен:

„Мыйын чыла илышысе мечтам шуэш: мыйын лукмо плодовый растенийын шерганкан, у сортшо - шамыч опытный участокла гыч посна кулак-поян - шамычлан огыл, а колхоз, совхоз массышке садышкышт куснен."

Е. Иванова.

ГЕРМАНСКИЙ ВОЙСКА-ШАМЫЧЫН У НАСТУПЛЕНИЙЫШТ

Париж, 5 июнь. Гавас агентство тыгай официальный увертарымашым пуа: „Таче эрдене фронт гыч пурышо чыла сведений-шамыч у виян кредалмаш тӱҥалме нерген ойлат. Северный теҥгыз районысо Лаон гыч Суасоныш кайме корнышто противник пеш виян атакым ыштен".

Рейтер агентствын увертарымыже почеш, французский военный круг-шамычын представительже тыге каласен: таче эрдене эрак немец-шамыч 200 километр утла кужытан фронтышто наступленийым тӱҥалыныт. Тӱҥ удар Средний Сомма районыш (але вес семын манаш, Сомма эҥерын южный серыштыже немец-шамычын предместный укреплений - шамычым аралыме шогымо Амьен районыш), да Уаза деч востокыштырак, але вес семын манаш, знаменитый Шемен-де-Дамма деч югышкыла, Элетт каналыш ыштален шога. 4 час эрдене противник артиллерий дене пеш виян лӱйкалаш тӱҥалын, тидын годымак шуко самолет-шамыч французский позиций - шамычым атаковатлаш пуэныт. Тидын мӧҥгӧ вигак пехота наступатлаш тӱҥалын. Эрдене 10 час марте фронтын ик участкыштыжат танк-шамыч действоватлен огытыл манын, палемдат. Кредалмаш кызытат каен шога. Кызыт але моло сведений уке.

* * *

3 июньышто немец-шамычын Парижым бомбардироватлымышт дене чылаже 906 еҥ колен да сусырген, нинын кокла гыч колышыжо 254 еҥ. Гражданский населений кокла гыч 195 еҥ колен да 545 еҥ сусырген.

ЮНЫЙ НАТУРАЛИСТ-ШАМЫЧЫН ПАШАШТ

МЫЙЫН ОНЧЫМО ЧОМАМ

Ик гана мый шкенан „Пашазе" колхозышто конюх дек миййышымат, каласышым: „Мый чомам шефыш налнем, лиеш мо?" Тудо келшыш. Тудо кече гыч мый кажне кечын конный дворыш коштам. Мыйын ончымо чомалан эше тылзат пелэ велэ. Первоякше тудо мыйын дечем пеш лӱдеш ыле, а кызыт огеш лӱд. Мый тудым кече еда эрыктем, мушкам. Чома пеш чулым. Авыже дене пырля кудовечыш лектешат, модын кудалыштеш, мый декем кудал мия.

Тудо пеш писын кушкеш. Мый тудым РККА фондыш приниматлаш йӧрышым куштем.

Сидоркин Алексей.
Ронгинский средний школа, 6-шо „Б" класс.

Петров Володя шефыш налме чома дене („Утро" колхоз, Ронгинский район)

Фото М. Чуршуковын.

МЫЯТ ЧОМАМ ОНЧЕМ

Мый „Огонек" лӱман чомам шефыш налынам. Тудо але пеш изи, ик тылзаш велэ. „Огонек" эше киндымат, шудымат ок коч, аважын шӧрым велэ кочкеш. Но мый тудын деке чӱчкыдын коштам, эрыктем. Чомам мый 1936 ийыштат шефыш налын онченам ыле, садлан мый чома - шамыч деке кузе обращатлымым шинчем.

„Огонекым" РККА фондыш налыт манын мый ӱшанем.

Гребнев Павел.
„Пашазе" колхоз, Ронгинский район.

Сидоркин Алексей „Пашазе" колхозысо чомам шефыш налын (Ронгинский район).

Мыйын пашам

Мый изием годсекак овощеводство ден садоводством йӧратем. Кажне шошым ӱдышаш нӧшмым нерештарем да парникеш ӱдем. Тыге мый шошымак ковыштан, киярын, тыквын, томатын, ушменын, ревын да молын росоташтым (озымым) ямдылем. Тиде росотам йӱштӧ налме деч пеш эскерен куштем. Сайын кушкын шумекыже лӱмын ямдылыме йыраҥыш налын шындылам. Росотам йыраҥыш налын шындымек пеш сайын ончыман. Росоташке йӱштӧ вӱдым шавет гын, локтылалтын кертеш, садлан мый леве вӱдым шавем.

Росотам кунам ӱдымым, тудын лекташ тӱҥалмыжым, йыраҥыш налын шындымым, пеледаш тӱҥалмым да саска лияш тӱҥалмым чыла дневникеш возем.

Мый садоводство денат пеш интересоватлем. Овощеводство да садоводство нерген ятыр книгам лудынам. Мыланем утларакше гибридизаций нерген келшыш. Тений мый томатым паренге шудеш прививатлен кушташ тӱҥалам.

Рябинина Анна.
„Юледур" колхоз, Кужмарий ял совет, Ронгинский район.

ЮНЫЙ ШЕФ-ШАМЫЧ

Кесовогорский школышто (Калининский область) тунемше пионер шамыч ынде вич ий лиеш колхозын презыштым шефствоватлат. Пытартыш кум ийлаште йоча-шамыч сай упитанностян 203 презым ончен куштеныт.

Ик гана, 1934 ийыште Кесовогорский школысо 5 пионер-шамыч „Заветы Ильича" колхозыш толыныт. Презе-шамычым шефыш налаш йодаш толшо йоча-шамычым колхозник-шамыч воштылын гына вашлийыныт.

Но шеф пашан инициаторжо Витя Войдальский шке тӱҥалме пашажым шукташ чот тыршен пижеш. Йоча-шамыч телятникыште пашам ышташ тӱҥалыныт. Икмыняр жап гыч тушто образцовый порядок шындалтын. Витян бригадыже презым рацион дене пукшышашым организоватла да телятникым йытыран кучаш тӱҥалын. Презе-шамыч черланымым чарненыт, нуно таза да упитанный лийын кушкыныт. Варажым колхозник-шамыч школьник-шамыч дек ӱшанен относитлаш тӱҥалыт. Кесовогорский школьник-шамычын чапышт уло Советский Союз мучко шарлен. 1935 ийыште тиде пашан инициаторжо Витя Войдальскийым правительство „Знак почета" орден дене наградитлен.

„Заветы Ильича" колхозын молочно-товарный фермыштыже 100 утла шолдыра вольык уло. Кугу вольык вӱта, силосный башня, телятник, МТФ-ын постройкыжо шамыч чапле улыт. Шокшо, яндар, волгыдо телятникыште, у посна стойла - шамычыште— юный шеф-шамычын питомецышт шогат. Пурымаштак график кеча. Тушто „молодняк-шамычым шефыш налше бригадын дежуритлыме спискыштo", манын возымо. Чылаже 2 бригада, кажне бригадыште 7 еҥ.

Дежурный-шамычын лӱмышт, фамилийышт аккуратно возымо. 1-ше бригадын графикыште Нина Кабелеван подписьше уло. 2-шо бригадын бригадирже — Степа Чуприн. Шефшамыч кружокын старостыжлан. 1939 ийыште Ася Ивашкинам сайлыме. Тудо шукертсек пашам ышта. Бригадын кажне членже-шамыч шкенышт прикрепленный подшефный презыштым иметлат.

Подшефный-шамыч шке шефыштым сайын палат. Нуно йоча-шамычым сайын ваш лийыт. Шеф - шамыч кажне кечын нуным щетка дене йытыраят, прогулкыш луктыт.

Презе-шамыч сайын кушкыт, рахит чер дене ынышт черлане да пенгыде луан лийышт манын, нувын йӱктышашлык шӧрыш пор ложашым але лу ложашым пыштат да йӱктат. Час еда пукшат. Вӱташте температура 10—12 градус деч ӱлнӧ лийман огыл. Презе-шамычын кузе кушмыштым палашлан, тылызыште 2 гана висат. Презе-шамыч таза капан кушкыт.

Дьяконова Лива —„Утро" колхозысо презым шефше. (Ронгинский район).

Кузе ме презым ончена

Тений апрель тылзын тӱҥалтышыштыже ме „Утро" колхозысо кок презе-шамычым шефыш нална. Тунам эше нунылан ужаргым огыт пукшо ыле. Садлан ме презылан коштымо шудым пукшена. Кажне кечын сайын ончымеке, нуно мемнам палаш тӱҥальыч. А кызыт моло презе-шамыч дене пырля мемнан ончымо презыла-шамычат олыкышко ужар шудым кочкаш каят. Кечывалым ме нунын шогымо верыштым эрыктена. Тидын деч посна ме кас еда нунылан киндым пукшена.

Тыге ме шкенан презына верч заботитлена да нуным куанен ончена.

Бойкова Валя.
Егошина Пина.
Ронгинский средний школа, 3-шо классыште тунемше-шамыч.

Отличница Бойкова Валя шкен жын ончымо презыже дене. („Утро" колхоз, Ронгинский район)

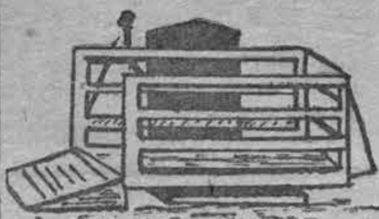
Фото М. Чуршуковын.

ПРЕЗЫН ЖИВОЙ ВЕСШЫМ КУЗЕ ПАЛАШ

Презын кузе кушкын толмыжым да виянмыжым палашлан тудын живой весшым эреак пален шогыман.

Кочкышым сайын пуэн шогымо годым таза презын нелытше кажне кечын 500—600 граммлан да утларакат ешаралтеш.

Живой весым виса дене палаш утларак сай. Тидлан кугу размеран простой десятичный висам кучылтыт. Висашке кӱваран клеткам шындат. Клеткан кок мучаштыже кок омса лийман. Ик омсаже гыч презе пура, весыже гыч лектеш (1 сӱрет).

Виса уке гын, живой весым кутышым да кӱжгытым висен палаш лиеш. Висыме годым презын ончыл да шеҥгел йолжо-шамыч тӧр верыште пар дене шогышт. Вара сантиметран лента дене висыман.

Кутышым плечелопаточный сочлененй деч седалищный бугор марте, оҥын обхватшым лопатке воктеч висат (2 сӱрет). Тиде висыма гыч лекше числа-шамычым возен налыт. Варажым специальный таблица дене живой весым кычал муат. Тиде таблицым презым кузе ончен кушмо нерген книгаште да 1938—39 ийласе настольный колхозный календарьыште муын кертыда.

Тиде таблица дене кузе шотлаш кӱлмым тыланда зоотехник, туныктышо да тугак ферма вуйлатыше-шамыч туныктен кертыт.

Первый гана презын живой весшым презын шочмекыже кокымышо гана йӱктымӧ деч ончыч висат. А варажым кажне лу кече гыч, эрден пукшымо деч ончыч висыман.

Тыге лу кече гыч презын

живой весыжым пален налмек, те презын кажне суткаште кокла шот дене мыняр ешаралт шогымыжым куштылгын шотлен кертыда.

Зоотехник А. Аганин.

Медведевский средний школышто тунемше-шамыч (Йошкар-Олинский район) Ольга Федорина ден Кирпичникова Августа шке колхозысо птицефермыштышт чыве-шамычым ончаш полшат

Фото А. Овечкинын.

54

ЧАРЛЬЗ ДИККЕНС

(7-ше июньышто колымыжлан 70 ий темын)

Ик гана шонго Джон Диккенс деч эргыч кушто воспитанийым налын, манын йодыныт.

— Гм... тудо шкенжым шке воспитатлен, — манын Джон вашмутым пуэн. Тиде чын вашмут лийын.

Чарльз Диккенслан изиже годым школыш шуко жап кошташ логалын огыл. Тудын ачаже мелкий чиновник улмаш. Варажым служитлымым чарнен. Долгим тӱлен кертдымыжлан лийын, тюрьмаш петырат.

Чарльз Диккенс

11 ияш Чарльз шке оралже дене илаш тӱҥалеш. Чердакыште мала. Волгалтмек кажне эрден пашаше кварталын лавыран уремлаже дене фабрикыш коштын.

Тудо ийлаште (Чарльз Диккенс 1812 ийыште шочын) Английыште фабрик ден завод-шамычым шуко строитленыт. У ола-шамыч кушкыныт. Но пашазе-шамыч пеш изи пашадарым налыныт. Налме пашадарышт шкеныштын ешыштым пукшашат ок сите улмаш. Фабриклаште ӱдрамаш да йоча-шамыч шукын пашам ыштеныт. Нунылан фабрикант-шамыч пашадарым пеш шулдын тӱленыт.

Изи Чарльз эр гыч кас марте фабрикын лавыран, пычкемыш мастерскойыштыжо пашам ыштен. Пашадарже кочкашыжат ок сите улмаш. Тиддеч вара Чарльз Диккенс уло нал ме оксажым куд ужашлан шеледен да изи пакетлашке оптеден. Кажне кечын ик пакетысе оксам гына кучылтын.

Нелӧ илыш йочан характержым калитлен. Тудо шке декше пеш строгий да настойчивый лияш тӱҥалын. Шкенжым шке экзаменоватлен. Стенографийым самостоятельно тунемын.

Илен толын тудын ачаже тюрьма гыч лектеш. Тиддеч вара Чарльз „Классическая и коммерческая Академия Веллангрон Гауз" лӱман школыш устроитлалтеш. Тиде школыштак Чарльз тунемше-шамыч коклаште йомакым колташ тӱҥалеш. Тудо йомакым колташ пеш мастар улмаш.

Тыршен тунеммыже денак тудо илыш корным муэш, а варажым знаменитый писатель лийын.

Уло тӱвясе йоча-шамыч Диккенсым йӧратат да палат. Тудын „Давид Копперфильд" романжым йоча-шамыч пеш йӧратен лудыт. Тиде книгаште Диккенс шкенжын илыш корнжым возен.

Чарльз Диккенс 1870 ийыште колен.

К. Андреев.

Пионер ден школьник-шамычын оборонный соревнованийын итогшо

Пионер ден школьник-шамычын оборонный соревнованийыште 102 школа да 7642 ученик участвоватленыт.

Соревнований 2 группа дене эртаралтын: икымше группышто— 5 — 7 класслаште тунемше-шамыч, а кокымшо группышто—8—10 класслаште тунемше-шамыч. Участник-шамыч кокла гыч 2287 комсомолец, 3895 пионер да 1900 ӱдыр-шамыч. Лӱймаш дене соревнованийыште 340, ПВХО дене—482, ГСО дене—378, связь да военный топографий дене—160 команда участвоватленыт.

Соревнованийлан ямдылалтме да эртарыме жапыште угыч 836 оборонный кружокым организоватлыме, тушко 16754 школьникым ушымо. 11 тӱжем утла значкистым ямдылыме.

Соревнованийыште Горно-Марийский, Йошкар-Олинский, Пектубаевский, Сернурский, Косолаповский, Юринский да Мари-Турекский районласе школа-шамыч сай результатым ончыктеныт.

Туге гынат, Килемарский, Параньгинский, Оршанский район-шамыч тиде кугу важностян мероприятий эртарымаште участвоватлеват огытыл. Йошкар-Олаштат соревнований организованно эртен огыл. Улыжат 2 школа гына участвоватлен.

Соревнованийыште ончыл верым налше-шамыч республиканский, а варажым Всесоюзный соревнованийыште участвоватлаш тӱҥалыт.

А. Замятин.

Кужеҥер селасе йоча садыште. Хуторный Алик ден Гафарова Тамара интересный модыш дене модыт.

ТЫЙ ШИНЧЕТ МО?

Келге вӱд йымалне илыше животный-шамыч мом кочкын илат

Кече йол келге теҥыз вӱд йымаке шумеш пурен ок керт. Но туге гынат, келге вӱд йымалне пеш шуко тӱрлӧ животный: хищный кол, осьминог да моло-шамыч илат. Келге вӱд йымалне эре пычкемыш шога. Кечын волгыдыжо 200 метр деч келгыш пурен ок керт. А ме шинчена, волгыдо деч посна растений-шамыч илен огыт керт. Чынже денак, келге вӱдыштӧ нимогай растений ок шоч. Тыгай вӱдыштӧ илыше животный-шамыч мом вара кочкын илат?

Шӱкерте огыл датский ученый Крог, ик Южный Ледовитый океаныште гына ик ийыште 50.000 кит наре колымо нерген пален налын.

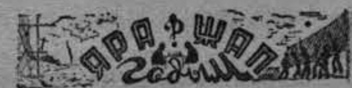
Кажне китын капше 80 тонн нелытан. Тыгеже 4.000 000 тонн наре кит кажне ийын вӱд йымак вола. А вет кит деч посна моло кугу морской животный-шамыч: тюлень, акул, мечирыб-шамыч да молат колат. Тыге пеш шуко колышо кап вӱд йымак вола. Вот вине животный-шамычым келге вӱд йымалне илыше животный-шамыч кочкын илат.

Ме—отличник-шамыч

Пионерын чапле мурыжым
Муралтена
чылан
сугалтарен!
Ошкылына ме
чылам
сӧрастарен!
Шийын-шӧртньын койын
июнь кече шыргыжеш;
Шийын-шӧртньын койын
пеледеш олыкна;
Шийын-шӧртньын койын
ернажат йылгыжеш;
Шийын-шӧртньын койын
июнь шылзыш ме лекна.
Пионерын чапле мурыжым
Муралтена
чылан
сугалтарен!
Ошкылына ме
чылам
сӧрастарен!
Ме—отличник-шамыч—
ме моторын йолгена.
Ме—отличник-тамыч,
лагерыш
первой каена;
Ме—отличник-шамыч—
курортыш кудална;
Ме—отличник-шамыч—
Дом отдыхаш миена!
Пионерын чапле мурыжым
Муралтена чылан
сугалтарен!
Ошкылына ме
чылам
сӧрастарен!

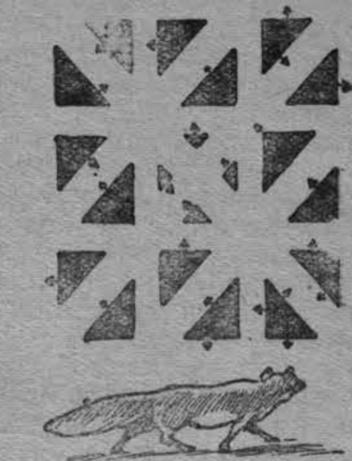
Осмин Йыван.

Элнет, 1940 ий.

Задача

Птицеводческий совхозышто 20 кум угылан, 27 омсан (нуным стрелка-шамыч дене ончыктымо) курятник-шамычым ыштеныт. Нине курятниклашке рывыж кошташ тӱҥалын. Садланак йӱдым орол-шамычым шогалтылаш

логалын. Чылаже 4 сторож-шамыч лийыныт. Тыланда орол-шамычым тыге шогалтылаш кӱлеш: нуно вер гыч нигуш тарваныде курятник-шамычын 27 омсаштым ужышт да кажне орол шкетын шогыжо. Кузе нуным шогалтылман?

ПОПОВСКИЙ „ТРОИЦА" НЕРГЕН

Кеҥеж пайрем-шамыч кокла гыч кугун шарлен шогышо пайремлан „Троица" шотлалтеш. „Троица" кечын поп ден сектант-шамыч „юмылан" ӱшаныше-шамычым религий дене пеҥгыде кылым кучаш кӱлмӧ нерген уло вийышт дене ӱшандараш тыршат.

„Троица", чыла моло религиозный пайрем гаяк, эксплоататорский элемент, калык тушман, националист-шамычын коммунизм ваштареш классовый орудийышт.

„Троица" пайрем „святой троица,—„юмо, эргыже да святой шӱлыш" лӱмеш поп-шамычын ойлымышт почеш ышталтын. „Юмын" туныктымыжо почеш нине кум лицо шамыч пырля ик „юмо" семын да тунамак посна илат.

„Троица" нерген тунеммаш мемнан деке эн тошто религий гыч толын. Египтян-шамыч „юмо-ача—Озирис, юмо-ава—Изида да юмо-эрге—Горуслан" ӱшаненыт. „Троица" годым индус-шамычын „юмышт" Брама, Вишна да Шива улыныт. Кушеч нуно лектыныт? Айдеме кеч кунамат „юмым" шке гайжым да подобныйым ыштен. „Троица" нерген представлений айдемын ешыже семын шочын. Кавашке айдемын отношенийжым колтен, тошто еҥ-шамыч „юмо ача, ава, эргыже" улмо нерген законныйлан шотленыт. Христианский „троицыште" „юмо-ача ден юмо-эрге" уло. Юмо-аваже уке; тудо „троица" пайремыш огеш лек. Тудын олмеш „юмын шӱлыш" лектеш.

„Троицын" ик кечыже—„духов кече" святой шӱлышын. Исусын апостолжо-шамыч деке шествий лӱмеш пайремлалтеш. Евангельский „историйын" чыла ойлымыжо гаяк святой шӱлышын апостол-шамыч деке шествийже тӱҥалтыш гыч мучаш марте шонен лукмо йомак.

Чынжымак гын, „троица" древне-еврейский земледельческий пайрем. Тудо пеш ожнысо христианство гыч кызытсе христианствышке толын.

Ожнысо чыла калык гаяк, еврей-шамыч „троицым" ӱдымашын да урожай погымашын тӱҥ жапше годым пайремленыт. Тиде тудлан туге лийын: мланде „юмылан" кумалде ок шочыкто, жертва ден юмылдымаш деч посна мланде бесплодный лиеш. Еврей-шамыч тӱредаш тӱҥалме кечым—„кугече" дене вашлийыныт, тунам нуно у ложаш гыч первый киндым кочкыныт; тӱредмаш 7 арня эртен, 50 кече гыч пытен. Тӱред пытарыме кечым—„витлымше кече" пайрем дене эртареныт.

„Троица" пайрем первобытный техника годым шочын. Тунам айдеме пӱртӱсын рабше лийын.

Чыла религиозный пайрем-шамыч политический ден культурный зиян деч посна эше калык озанлыкланат кугу зиянким кондат.

Церковный календарь почеш „троица" марте пасушто прополкым ышташ огеш лий. Тиде кӱкшӧ сталинский урожай верч кучедалмаште кугу чарак улеш. „Троица" годым „юмылан" ӱшаныше-шамыч пар куралмаш, прополка, моло ял озанлык паша деч отвлекатлалтыт.

„Троица" пайрем дене трехпольный системат кылдалт шога. „Троицын" кум „юмыжо" уло,—манме трехпольный система велэ лийын кертеш, манмат уло. Тидым кучылтын поп ден сектант-шамыч шемер масса коклаште севооборот, агротехнический мероприятий ваштареш агитацийым шаркалат.

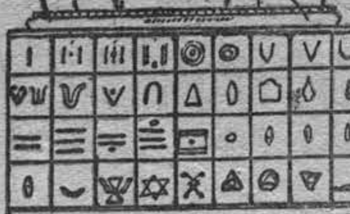
„Троица" пайрем годым пӧртым сӧрастарашлан, „юмылан" ӱшаныше-шамыч пеш шуко самырык куэм руат.

Чыла тиде озанлыклан кугу зиянким конда.

Пионер-шамыч шемер масса коклаште „Троица", „Йыван кече", „Петровка" да моло пайрем-шамычын зианым да вред кондымышт нерген кумдан умылтарыза.

К. РАДАЙКИН.

Кок троица-шамыч: (шолаште) индусский троица, пурлаште—христианский троица.

Тушто-шамыч

Теҥыз-шамыч улыт—пароход дене кошташ ок лий, корно-шамыч улыт—каяш ок лий, мланде уло—куралаш ок лий.

* * *

Могай корно дене нигӧат, нигунамат огыт кошт?

Отв. редактор—
П. А. КЛЮКИН.

Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже. Уполн. Марглавлита № 537.